

WPROWADZENIE

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-233-7/0>

 Edyta Małecka-Ziembińska

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
edyta.malecka-ziembinska@ue.poznan.pl

W 2018 r. obchodzono 50-lecie powstania unii celnej Unii Europejskiej (UE). W obszarze ceł UE ma wyłączne kompetencje w zakresie kształtowania większej części polityki celnej i do przyjmowania prawodawstwa celnego, natomiast państwa członkowskie są odpowiedzialne za jego wdrażanie. Organy celne państw członkowskich odgrywają kluczową rolę w równoważeniu z jednej strony potrzeby ułatwień handlu międzynarodowego i wspierania konkurencyjności UE dzięki szybszym i bezproblemowym procedurom eksportowym i importowym, a z drugiej strony konieczności zapewnienia skutecznego i efektywnego poboru należności celnych i podatkowych, w tym stosowania jednolitych kontroli celnych. Są one niezbędne, aby powstrzymać nieuczciwych importerów przed dokonywaniem przywozów głównie w tych punktach przekraczania granicy, w których poziom kontroli jest niższy (Europejski Trybunał Obrachunkowy, 2021, s. 4). Należności celne z tytułu przywozu towarów pobierane przez państwa członkowskie stanowią tradycyjne zasoby własne. Do budżetu UE wpływa 75% łącznej kwoty tych należności, a państwa członkowskie zatrzymują pozostałe 25% na pokrycie kosztów związanych z ich poborem. W 2022 r. tradycyjne zasoby własne wyniosły 25,9 mld euro, co stanowiło 10,6% dochodów budżetu UE (Europejski Trybunał Obrachunkowy, 2023, s. 190 i 191).

Choć unijne prawo celne cały czas ewoluuje (przegląd zmian prawa celnego w 50-letnim okresie funkcjonowania unii celnej przedstawiono w: Małecka-Ziembińska, 2020, s. 21 i 22), to jednak wydarzenia ostatnich lat, w tym pandemia COVID-19, brexit oraz wojna w Ukrainie (sankcje), postawiły przed nim nowe wyzwania. Uwidocznili bowiem fundamentalną rolę służb celnych w ochronie europejskich granic oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i zwiększonej odporności UE jako całości i jej poszczególnych państw członkowskich. Służba celna (w Polsce celno-skarbowa) musi sprawnie i systemowo przeciwdziałać kryzysom oraz chronić obywateli przed zagrożeniami dla bezpieczeństwa. Dodatkowe wyzwanie, jakiemu muszą sprostać prawo celne i służba celna, stanowi podwójna transformacja

Sugerowane cytowanie:

Małecka-Ziembińska, E. (2024). Wprowadzenie. W: E. Małecka-Ziembińska (red.), *Prawo i ryzyko celne* (s. 7–9). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-233-7/0>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

w wymiarze ekologicznym i cyfrowym, a także odpowiedź na zwiększoną liczbę regulacji dotyczących reglamentacji handlu.

Celem przedkładanej monografii jest przedstawienie projektowanych i dyskusowanych na poziomie unijnym zmian prawa celnego oraz przybliżenie pojęcia i istoty ryzyka celnego i zarządzania nim, a także roli, jaką ma ono odgrywać w przyszłych działaniach organów celnych. Ponadto scharakteryzowano i oceniono podejmowane w Polsce inicjatywy przygotowujące do likwidacji procedury uproszczonej w wywozie oraz mechanizmu dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO₂ (CBAM). Rozważania dopełnia charakterystyka oszustw vatowskich związanych ze stosowaniem procedury celnej 42 przy imporcie towarów, a także identyfikacja stopnia przestrzegania sankcji nałożonych na Rosję po jej inwazji na Ukrainę i rodzaju strategii dostosowawczych przyjętych przez przedsiębiorstwa działające w branżach bezpośrednio lub pośrednio objętych restrykcjami handlowymi.

Konstrukcję monografii podporządkowano założonym celom badawczym i obranej perspektywie poznawczej. Jej treści podzielono na dwie części. Część pierwsza – *Nowe prawo celne i zarządzanie ryzykiem celnym* odnosi się do projektowanych zmian prawa celnego, postrzeganych nawet jako reforma unii celnej. Część druga – *Zmiany i wyzwania prawa celnego* dotyczy zmian wprowadzonych na przełomie 2023 i 2024 r., które wymagają działań dostosowawczych zarówno ze strony polskiej administracji celnej, jak i przedsiębiorców.

Część pierwszą otwiera rozdział Tadeusza Sendency prezentujący przesłanki, założenia i kalendarium reformy unii celnej, w tym nowego unijnego kodeksu celnego. W rozdziale drugim Dariusz Leśniewski wyjaśnia istotę wyższego poziomu zarządzania ryzykiem celnym w nowym prawie celnym UE. Dopełnieniem tych rozważań jest rozdział trzeci Edyty Małeckiej-Ziembińskiej, w którym przybliżono wiążące informacje jako instrumenty zarządzania ryzykiem celno-podatkowym, koncentrując uwagę na planowanej do wprowadzenia od 1 grudnia 2025 r. wiążącej informacji o wartości celnej (WIW), w odniesieniu do której toczą się prace na poziomie unijnym.

Część drugą rozpoczyna rozdział czwarty Piotra Sienkiewicza, będący przyczynkiem do historii uproszczeń celnych w Polsce, a jego kluczowy fragment stanowią opis i ocena przygotowań polskiej administracji celnej do planowanej likwidacji procedury uproszczonej w wywozie. W rozdziale piątym Patrycja Niemczyk przybliży mechanizm dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO₂ (CBAM), a także wyróżnia etapy jego wdrażania, obowiązki dla przedsiębiorców, potencjalne strategie przygotowawcze i podmioty odpowiedzialne w Polsce za wdrożenie tego systemu. Rozdział szósty autorstwa Agnieszki Krysztofiak i Dariusza Struglińskiego dotyczy procedury celnej 42 i jej wykorzystania do oszustw vatowskich. W konkluzjach autorzy podkreślają znaczenie dla skutecznego ograniczenia tego procederu efektywnej współpracy zarówno między państwami członkowskimi, jak i wyspecjalizowanymi organizacjami, takimi jak Europol

(European Union Agency for Law Enforcement Cooperation), OLAF (European Anti-Fraud Office) czy EPPO (European Public Prosecutor's Office). Ostatni – siódmy rozdział – Beaty Stępień i Szymona Truskolaskiego prezentuje odmienną optykę rozważań, gdyż dotyczy sankcji nałożonych na Rosję po jej inwazji na Ukrainę, rozpatrywanych z perspektywy reakcji na nie przedsiębiorstw działających w branżach bezpośrednio lub pośrednio objętych restrykcjami handlowymi. Autorzy zidentyfikowali i zbadali wpływ wybranych czynników zewnętrznych (presję publicznoprawną, rozmiar sankcji i kryzysu wywołanego wojną) i wewnętrznych (zwinność strategiczną, kod etyczny i hołdowanie idei zrównoważonego rozwoju) na stopień przestrzegania sankcji i rodzaj przyjętych strategii dostosowawczych.

Najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych badań ujęto w zakończeniu.

Autorami rozdziałów są pracownicy naukowcy Katedry Finansów Publicznych, Katedry Zarządzania Międzynarodowego oraz Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, a także przedstawiciele Krajowej Administracji Skarbowej oraz eksperci branżowi, w tym agenci celni.

Monografia adresowana jest do osób zainteresowanych aktualnymi uwarunkowaniami, dylematami i wyzwaniem unijnego prawa celnego oraz projektowanymi w jego zakresie zmianami i już implementowanymi działaniami przygotowującymi do tych zmian, podejmowanymi na poziomie krajowym i europejskim. Polecana jest również przedsiębiorcom zajmującym się handlem międzynarodowym oraz studentom kierunków prawnych i ekonomicznych.

Bibliografia

- Europejski Trybunał Obrachunkowy. (2021). *Kontrole celne – niedostateczna harmonizacja szkodzi interesom finansowym UE*. Sprawozdanie specjalne 04/2021. Urząd Publikacji Unii Europejskiej. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_04/SR_Customs_controls_PL.pdf
- Europejski Trybunał Obrachunkowy. (2023). *Sprawozdania roczne za rok budżetowy 2022*. Urząd Publikacji Unii Europejskiej. https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/AR-2022/AR-2022_PL.pdf
- Małecka-Ziembińska, E. (2020). Cło oraz system i polityka celna UE. W: E. Małecka-Ziembińska (red.), *Prawo, procedury i postępowanie celne* (s. 15–25). CeDeWu.